

Lesbrieven Taalsteen

Les: Zinnen (spel 1 uit de Taalsteen)

Taalsteen (leerdoelen)	In de taalsteen hebben leerlingen geleerd dat: <ol style="list-style-type: none"> 1. Talen een verschillende woordvolgorde kunnen hebben.
Verdieping les (leerdoelen)	In de les leren leerlingen: <ol style="list-style-type: none"> 2. Dat het maken van zinnen bijna als vanzelf gaat, omdat we tijdens het luisteren al voorspellen wat er gaat komen. 3. Soms gaat dit mis, en dan ontstaan er grappige of foute zinnen. Dit kan op twee manieren: de betekenis klopt niet (“oma eet warme sokken”) of de zin is fout (“de hond ziet een ballonnen”).
Activiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerlingen gaan zelf grappige en foute zinnen maken.
Nodig/ voorbereiden	<ul style="list-style-type: none"> ▪ PowerPointpresentatie. Belangrijk: download de PowerPoint, anders werken de video’s niet. <p>Printen en knippen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zinnenplacemats (printen) ▪ Zinnenkaartjes (printen en knippen) ▪ Woordkaartjes (printen en knippen)
Verder lezen / gebruikte bronnen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ‘Waarom een buitenboordmotor eenzaam is’, boek van Joke van Leeuwen: https://www.jokevanleeuwen.com/boek/waarom-een-buitenboordmotor-eezaam-is-ons-erfdeel-2004/
Colofon	Deze lesbrief is ontwikkeld, uitgewerkt en getest door Imme Lammertink (Radboud Universiteit), in samenwerking met Frederike Groothoff (Langwhich) en Merel van Goch (Radboud Universiteit). De ontwikkeling is deels gefinancierd vanuit de Neerlandistiekgeden.

Prikkelen en oriënteren [10 minuten]

Doel	Werkvorm	Activiteit	Hulpmiddel
<p>Leerlingen leren dat de woordvolgorde tussen talen kan verschillen [herhaling taalsteen].</p> <p>Ze leren ook dat het maken van zinnen eigenlijk als vanzelf gaat. Dit komt doordat we voortdurend voorspellen welke woorden er nog gaan komen in de zin [verdieping].</p>	Klassikaal	Geen	PowerPoint

Prikkelen en oriënteren [10 minuten]	
Slide 2	Voordat we beginnen, luisteren we nog een keer wat Rosetta ons te vertellen heeft over zinnen.
Slide 3	Zoals Rosetta net zei, hebben jullie met de taalsteen ontdekt dat de volgorde van woorden niet in alle talen hetzelfde is. Kijk nog maar eens naar deze voorbeelden. In het Nederlands is maar 1 zin goed.
Slide 4	In het Turks zetten ze het werkwoord (dus het doe-woord) helemaal op het einde van de zin. Daar is de tweede zin dus goed.
Slide 5	En in het Tagalog, een taal die in de Filipijnen gesproken wordt, is de derde zin goed. Hier staat het doe-woord helemaal aan het begin!
Slide 6	Talen verschillen dus in hun woordvolgorde.
Bonus meertalig	Vraag meertalige leerlingen in de klas, waar het werkwoord in hun moedertaal komt en of dat hetzelfde is als in het Nederlands.
Slide 7	Soms gaat het mis. Bespreek de twee voorbeelden met de leerlingen (rijdende telefooncel, spelende vader. Zin is niet zo bedoeld).

Rondkijken en onderzoeken [10 minuten]

Doel	Werkvorm	Activiteit	Hulpmiddel
<p>Leerlingen leren dat we het verloop van zinnen voorspellen doordat we bijvoorbeeld al weten wat het werkwoord betekent.</p> <p>Ze leren ook dat wanneer de zin niet klopt met wat je voorspelt, dit als grappig of fout ervaren wordt.</p>	Klassikaal	Geen	PowerPoint

Rondkijken en onderzoeken [10 minuten]	
Slide 8	<p>We gaan nu wat verder spelen met het voorspellen van zinnen. Hier is de eerste zin. Hoe denken jullie dat de zin verdergaat?</p> <p>Eens kijken: wat eet oma iedere ochtend [Antwoorden: Pap, havermout, soep].</p>
Slide 9	<p>Huh? Dat is raar, warme sokken? Maar dat kan toch helemaal niet. Nou ja, het is in ieder geval niet lekker.</p>
Slide 10	<p>Bespreek met de leerlingen dat dit gek is. Bij het werkwoord eten, voorspel je een ding dat je kan eten. Sokken kan je niet eten.</p>
Slide 11	<p>Wetenschappers hebben ontdekt dat hele jonge kinderen ook al voorspellen. Als kinderen drie jaar oud zijn, gebruiken ze het werkwoord al om te voorspellen wat er komen gaat. We gaan nu een filmpje kijken. In het filmpje zien jullie een kindje van drie jaar oud. Het kindje hoort zinnen en moet dan naar plaatjes kijken. Kijk maar mee.</p>
Slide 12	<p>Dat was leuk om te zien hè? Knap van zo'n kindje. Wetenschappers onderzoeken hier of het kindje al weet dat "vliegen" bij een vogel hoort en niet bij een tractor. En of hij weet dat rijden hoort bij auto en niet bij lepel.</p>
Slide 13	<p>Het filmpje gaat nog verder. Maar nu zien we heel precies naar welk plaatje het kindje kijkt. In het filmpje zien jullie zo stipjes. Deze stipjes laten zien naar welk plaatje het kindje kijkt. Laten we kijken.</p>
Slide 14	<p>Als je goed gekeken hebt, dan zag je dat het kindje al naar de baby keek voordat hij het woordje baby hoorde. Het kindje keek al naar de baby op het moment dat het werkwoord huilen werd uitgesproken. Knap he.</p> <p>Hetzelfde geldt voor de tweede zin. Het kindje keek al naar de muis toen het woordje kruijen gezegd werd. Zo hebben wetenschappers dus ontdekt dat kinderen van drie jaar oud al woorden voorspellen!</p>

(Als leerlingen aangeven dat ze dit niet echt goed zien, kun je uitleggen dat dit komt omdat het allemaal heel snel gebeurt. Wetenschappers gebruiken hier speciale apparatuur voor waarmee je dit wél kunt zien en meten.)

Slide 15 Nu gaan we zelf ook weer verder met voorspellen. Wat denken jullie dat er op de puntjes komt [Antwoorden: vriendje, bot, tak, bal]

Slide 16 Hé wacht eens... Dat is weer een gekke zin. Deze zin is fout! Wie weet hoe dat komt? [Antwoord: het lidwoord *een* hoort niet bij het meervoud voetballen]

Slide 17 Taalwetenschappers doen ook onderzoek naar de manier waarop onze hersenen reageren op dit soort gekke en foute zinnen.

Dit speciale mutsje meet hoe je hersenen reageren op zinnen. En wat blijkt: onze hersenen reageren meer op zinnen als “Jan eet patat met schoen” dan “Jan eet patat met mayonaise”. Dat zien jullie hier in de grafiek. Bij “mayonaise” is het een rustige lijn. Bij “schoen” is het een grote piek.

Slide 18 Oké. We hebben dus geleerd dat we woorden voorspellen en dat dit tot grappige situaties kan leiden als er een woord komt dat je niet verwacht. Of dat het tot fouten kan leiden als het woord dat volgt niet past bij het lidwoord.

Welke zin vinden jullie het grappigste?

Experimenteren en uitvoeren [15 minuten]

Doel	Werkvorm	Activiteit	Hulpmiddel
<p>Leerlingen leren dat we het verloop van zinnen voorspellen doordat we bijvoorbeeld al weten wat het werkwoord betekent.</p> <p>Ze leren ook dat wanneer de zin niet klopt met wat je voorspelt, dit als grappig of fout ervaren wordt.</p>	Groepjes	Zelf grappige en foute zinnen maken	Placemats Zinnenkaartjes Woordkaartjes

Experimenteren en uitvoeren [15 minuten]

Slide 19	<p>Oké, nu gaan jullie aan de slag. We gaan een spelletje doen waarmee je goede, foute en grappige zinnen kan maken.</p> <p>Via animaties in de slide, wordt het voorbeeld uitgelegd. Leerlingen krijgen straks zinnen, die leggen ze bovenaan placemat. En ze krijgen woorden. De woorden leggen ze dan op de juiste plek op het placemat.</p> <p>Daar fietst de vuilnisbak = een grappige zin Daar fietst de meisje = een foute zin Daar fietst de moeder = kan gewoon, zin klopt Daar fietst de schoolplein = een foute zin</p>
	Verdeel de klas in groepjes van 4/5. Ieder groepje krijgt 1 placemat en een aantal zinnen-, en woordkaartjes.

Tonen en terugkijken [10 minuten]

Doel	Werkvorm	Activiteit	Hulpmiddel
Samenvatten/reflectie	Klassikaal	Geen	PowerPoint

Tonen en terugkijken [10 min]

Slide 19 Bespreek de zinnen die de verschillende groepjes gemaakt hebben. Bespreek met de leerlingen waarom de zinnen grappig of fout zijn (klinkt leuk qua klanken, je ziet het voor je, heel vies etc.).

Slide 20 Zo, wat hebben jullie veel grappige zinnen gemaakt. Door deze zinnen te maken hebben we ook veel geleerd over taal.

Zo hebben we geleerd dat wanneer we naar iemand luisteren, we allerlei soorten aanwijzingen of hints gebruiken om te voorspellen wat iemand gaat zeggen. We doen het supersnel en zonder dat we het door hebben. En we kunnen dit al vanaf jongs af aan, dat zagen we bij de video van het driejarige kindje. Bij het horen van het woordje kruipt in de zin voorspelde het kindje al dat het woordje muis zou volgen. Zo knap.